

Zelfstandig werken

Zaakvakken

Groep 5-6

Werkboek

Cultuur

Taal is van iedereen

Topklassers

Naam: _____

Groep: _____

רבנות

سید الفیاضی و منیر الفیاضی

ThiemeMeulenhoff

TOPklassers

Zaakvakken

Cultuur
Taal is van iedereen

Auteur
John Saat

Inhoud

Inleiding voor de leerling

Taak 1 Wat weet jij al?

Blok 1 Het begin van taal

Taak 2 Wat is taal?

Taak 3 Ieder zijn eigen taal

Taak 4 Hoe leer je taal?

Blok 2 Hebben we allemaal dezelfde taal?

Taak 5 Taal en cultuur

Taak 6 De rechten van een kind

Taak 7 Taalfamilies

Taak 8 Taal en teken

Blok 3 Bijzondere talen

Taak 9 Speciale talen (deel 1)

Taak 10 Speciale talen (deel 2)

Taak 11 Gebaren in 't buitenland

Blok 4 Verzonnen en gestorven talen

Taak 12 Taal of dialect

Taak 13 Dode talen

Taak 14 Taal opschrijven

Taak 15 Gemaakte talen (deel 1)

Taak 16 Gemaakte talen (deel 2)

Blok 5 Onbegrijpelijke taal

Taak 17 Wat bedoel je?

Taak 18 Reclametaal

Taak 19 Taal in diverse situaties

Taak 20 Puzzelen

Taak 21 Ik wil nóg meer!

Wat vind je ervan?

Inleiding voor de leerling

Dag Topklasser,

Gefeliciteerd! Jij mag werken in dit Topklassers werkboek. Dit werkboekje gaat over taal. Als jij klaar bent met dit boekje, kun jij jezelf daarom een echte taalexpert noemen!

In dit boekje staan 21 taken, verdeeld over 5 blokken. Je mag zelf weten welk blok of welke taak je als eerste gaat doen. Je mag dus kriskras door dit boekje heen. Als je er maar veel van opsteekt! Als je een taak af hebt, kun je op bladzijde 46 aangeven wat je van de taak vond.

Er zijn verschillende opdrachten in het boekje. Soms kun je het antwoord zelf bedenken, maar soms moet je naar het antwoord op zoek. Je kunt dan gebruik maken van het woordenboek, de bibliotheek of internet. Ook kun je soms extra informatie vinden op de website van Topklassers:

<http://www.zelfstandig-werken.nl/topklassers>

Verder kun je de meeste opdrachten zelfstandig uitvoeren, maar soms heb je hulp nodig van een klasgenootje, je ouders of je leraar. Vraag dan altijd vooraf of je klasgenootje tijd heeft om met je samen te werken.

De meeste antwoorden kun je invullen in dit werkboekje. Maar soms heb je meer ruimte nodig voor je antwoord. Je ziet dan een icoontje voor de vraag staan:

 Als je dit icoontje ziet, moet je de opdracht op een apart schrijfblaadje maken. Misschien krijg je hiervoor wel je eigen Topklassersschrift van je leraar.

 Als je dit icoontje ziet, moet je de opdracht op een leeg blaadje maken. Dit kan een A4-blaadje zijn, maar soms ook een A3-blaadje. Vraag altijd aan je leraar of je dit kunt krijgen.

Als je een taak klaar hebt, kun je een groot deel van de antwoorden zelfstandig nakijken in het antwoordenboek.

Heel veel plezier en succes met dit werkboekje!

Taak 1 Wat weet jij al?

Maak deze korte toets. Hiermee test jij hoeveel jij nu al weet over taal. Je mag dus niets opzoeken! Als je de toets gemaakt hebt, kijk je de antwoorden na. Lees daarna wat het advies is bij jouw score.

1 Welk antwoord is waar?

- ☐ Taal leer je alleen op school.
- ☐ Als baby begin je al met het leren van taal.
- ☐ Alle talen hebben dezelfde letters.
- ☐ Elk woord kun je in een andere taal vertalen.

2 Mensen in hetzelfde land spreken soms verschillende dialecten. Wat is een dialect?

- ☐ Een andere taal.
- ☐ Mensen uit een ander land spreken dialect, zij spreken de woorden anders uit.
- ☐ In bepaalde streken spreken mensen dialect. Het is een beetje anders dan de officiële taal van het land.
- ☐ Mensen die een dialect spreken, gebruiken niet zulke nette woorden.

3 Wat zijn dode talen?

- ☐ Woorden die oude mensen gebruiken en die je niet begrijpt.
- ☐ Teksten die op grafstenen staan.
- ☐ Talen die niemand meer als moedertaal leert. Niemand gebruikt de taal meer als eerste taal.
- ☐ Talen die je gebruikt als je een leerprobleem hebt, bijvoorbeeld gebarentaal voor dove mensen.

4 Wat is een taalfamilie?

- ☐ Een familie die dezelfde taal spreekt ook al wonen ze ver bij elkaar vandaan.
- ☐ Talen die op elkaar lijken. Lang geleden waren ze dezelfde taal.
- ☐ De taal in een ander land.
- ☐ Een gezin waar ze graag taalspelletjes doen.

5 Wanneer begin je met het leren van taal?

- ☐ Als baby, dan leer je al dat je ouders iets bedoelen als ze een geluid maken.
- ☐ Als je naar school gaat.
- ☐ Als je kunt lezen en schrijven.
- ☐ Als je goed begrijpt wat woorden betekenen.

6 In Nederland heb je veel dialecten en streektalen. Je kunt ze indelen in drie groepen.

Dit zijn ...

- ☐ Platduits, Nederlands en Fries.
- ☐ Nederfrankisch, Nedersaksisch en Fries.
- ☐ Limburgs, Hollands en Fries.
- ☐ West-Nederlands, Oost-Nederlands en Fries.

7 Wat is communicatie?

- ☐ Contact hebben met een ander.
- ☐ Praten.
- ☐ Het begrijpen van gebaren.
- ☐ Telefoneren.

- 8** 'Soos twee druppels water op mekaar lyk.' De zin lijkt op Nederlands, maar dat is het niet. Welke taal is dit?
- ☐ Een Duits dialect.
  - ☐ Een Nederlands dialect.
  - ☐ Zuid-Afrikaans.
  - ☐ Het Nederlands dat de mensen in België spreken.
- 9** In gewoon Nederlands zeg je bij vraag 8: 'Als twee druppels water op elkaar lijken.' Het is een spreekwoord. Wat betekent dit spreekwoord?
- ☐ Ze zien er precies hetzelfde uit.
  - ☐ Het is een tweeling.
  - ☐ Het lijkt wel of het altijd regent.
  - ☐ Alle druppels lijken op elkaar.
- 10** Wat is beeldspraak?
- ☐ De woorden in de wolkjes van stripverhalen.
  - ☐ Iets zeggen door het te vergelijken met iets anders.
  - ☐ Iemand die vertelt over beelden.
  - ☐ De ondertiteling bij een film in een andere taal.
- 11** Moedertaal is ...
- ☐ de taal die je als kind van je ouders leert.
  - ☐ de taal van alle moeders.
  - ☐ de taal van vroeger.
  - ☐ een moeder die op school met taalles helpt.
- 12** België heeft een taalgrens. Wat is een taalgrens?
- ☐ Een lijn die je in gedachten trekt tussen twee gebieden. In die gebieden spreken de mensen een andere taal.
  - ☐ Als je de ene taal beter spreekt dan de andere taal.
  - ☐ Als je alleen in een bepaald gebied je eigen taal mag spreken.
  - ☐ Als je tussen 5 uur 's ochtends en 10 uur 's avonds alleen nog in de officiële taal van het land mag spreken.

Je hebt de toets nu af. Vond je de vragen lastig of wist je eigenlijk al veel over dit onderwerp? Bekijk je score en lees het advies.

0-4

Slim van je dat je dit boekje gekozen hebt. Je weet nog niet zo veel over het onderwerp taal, maar dat verandert nu snel. Veel succes met de onderwerpen in dit boekje.

5-9

Je hebt heel wat vragen goed. Je weet er dus al best veel van, maar je kunt er nog meer over leren. Dat is een goede keus. Veel plezier met dit boekje.

10-12

Je weet al erg veel over taal! Maar ook voor jou zijn er vast nog dingen die je zult leren in dit boekje!

Taak 2 Wat is taal?

Lang geleden ontdekten mensen dat je door geluiden na te doen dingen duidelijk kon maken. Zo kon je vertellen wat je had gedaan of wat je dacht.

Misschien betekende *siss pats* wel: *Ik heb een steen naar een slang gegooid.*

In heel veel woorden hoor en zie je daarom geluiden of klanken terug.

Bijvoorbeeld in het woord bonken. Als je op de deur bonkt, hoor je: **bonk, bonk bonk.**

Of wat dacht je van het woord slippers. Als je op je slippers loopt, hoor je: **slip, slip, slip.**

In alle talen vind je zulke woorden.

Zo worden slippers in sommige Afrikaanse talen *patapata* genoemd. Dat geluid hoor je als je iets harder loopt dan slip, slip, slip.

In het Hebreeuws, de taal die ze in Israël spreken, noem je een fles: **bakboek**. Het lijkt op het geluid van flessen die tegen elkaar botsen. Of op het geluid van flessen die in een krat worden gedaan.

- 1 Bekijk het stripje. Bedenk nu zelf een stripverhaaltje van 3 plaatjes over woorden die van een geluid afkomen.

- 2 Deze woorden geven een geluid aan. Schrijf op wat jij denkt dat ze betekenen.

woord	betekenis
brullen	
donderen	
druppelen	
klotsen	
gniffelen	
hinniken	

- 3 Bedenk minstens 5 woorden die van een klank of geluid komen. Gebruik andere woorden dan bij vraag 1. Schrijf ze op.

1 _____

2 _____

3 _____

WEETJE

Een woord dat een geluid aangeeft en erop lijkt, heet klanknabootsing. Met een moeilijk woord heet dat een **onomatopee**.

4 _____

5 _____

Spreeken met je hele lichaam

Naar taal kun je: luisteren

En je kunt taal: spreken
lezen
schrijven

Wat jij denkt en vindt, laat je weten door te *spreken* en te *schrijven*.

Wat anderen denken en vinden, weet je door te *luisteren* en te *lezen*.

Maar taal bestaat niet alleen uit woorden en zinnen. Kijk maar eens naar je juf of meester.

Als ze voorlezen, spelen ze vaak ook een beetje toneel.

Zo doet de juf of meester dat:

Met hun gezicht laten ze bij het voorlezen een gevoel zien. Bijvoorbeeld of iemand in het verhaal boos of verdrietig is. Dat heet **mimiek**.

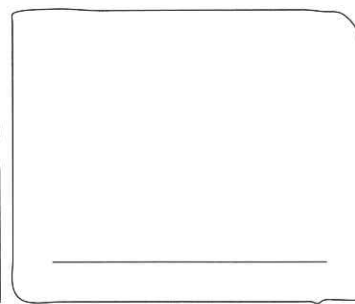
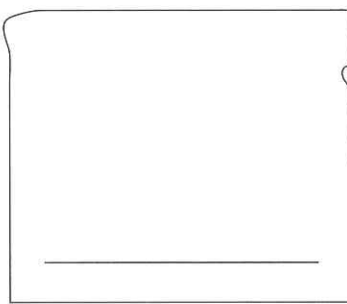
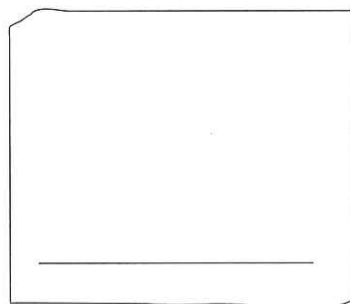
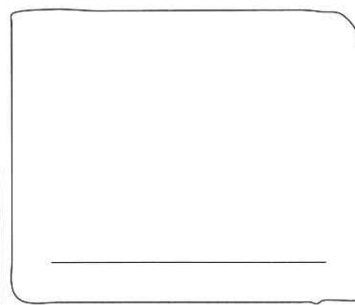
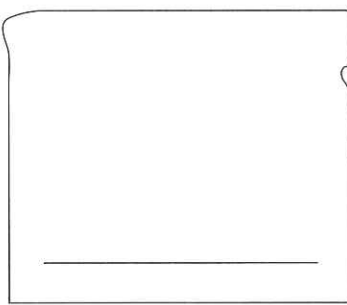
Tijdens het vertellen gebruiken ze hun handen en armen. Ze maken **gebaren**.

Ook doen ze bij het vertellen vaak dingen voor, zoals sluipen of verleggen zijn. Dat noem je **lichaamstaal**.

Als ze het verhaal alleen maar zouden voorlezen dan luistert niemand meer. Het wordt dan heel saai!

- 4 Hier zie je een voorbeeld van mimiek. Eigenlijk is het een smiley die aangeeft dat je vrolijk bent en iets leuk vindt.

Teken er zelf nog 5 en zet erbij wat ze betekenen, bijvoorbeeld boos of verdrietig. Of ... misschien nog leuker! Print smileys die je bij msn of op Hyves gebruikt. Knip ze uit en plak ze in. Vergeet niet op te schrijven wat ze betekenen.

Taak 3 Ieder zijn eigen taal

Zitten er bij jou op school kinderen die nog een andere taal dan Nederlands spreken? Als iemand een andere taal spreekt, kun je er vaak weinig van verstaan. Maar soms lijkt de taal toch wel een beetje op het Nederlands.

- 1** Weet jij wat deze Duitse en Engelse woorden in het Nederlands betekenen? Lijken ze op een Nederlands woord dat jij kent?

a Schrijf de Nederlandse betekenis op.

Duits	Engels	Nederlands
Vater	father	
Mutter	mother	
Sohn	son	
Tochter	daughter (je zegt: dochter)	
essen	to eat (je zegt: toe iet)	
vergeffen	to forget (je zegt: toe forget)	
spreken	to speak (je zegt: toe spiek)	
lachen	to laugh (je zegt: toe loh)	

- b** Wat valt je op bij de eerste 4 woorden in het Duits?

- c** Wat valt je op bij de laatste 4 woorden in het Engels?

Dialect

In Nederland is Nederlands de officiële taal. Maar de Nederlandse taal wordt verschillend uitgesproken in Nederland. Aan de ene kant van het land klinkt het anders dan aan de andere kant. Dit zijn meestal **dialecten** van het Nederlands. En soms ook wel een **streektaal**.

Stel, je reist van de ene kant van Nederland naar de andere kant. Onderweg vraag je aan mensen een woord te zeggen, bijvoorbeeld *buiten*. Dan klinkt het steeds een beetje anders, misschien wel zo:

buiten – boiten – buuten – buut'n – beuten – boeten

Op school krijg je meestal geen les in de **streektaal**. Maar er zijn streken in Nederland waar de streektaal heel veel gebruikt wordt en je er wel les in kunt krijgen. In die streek wordt deze taal veel gesproken, geschreven en gelezen. En er is officieel (in de wet) afgesproken hoe ze de taal moeten spellen.

Zoals je misschien wel weet, spreken ze in Friesland de *Friese taal*. En in sommige delen van Limburg wordt *Limburgs* gesproken. Dit zijn streektaalen.

2 a Lees deze Limburgse tekst. Schrijf op waar je denkt dat het over gaat.

D'r Lieëwekuëning

Dizze mjoezikel is sjpesjaal gesjrieëve um oet te loate veure durch ouwesj en lieërkrachte va basissjoeële vuur hun sjoeëlkinge. 'D'r Lieëwekuëning' is ing bewirking van 'Lion King'. Ze besjteet oet e gans oetgesjrieëve skrip mit dialoge en en leedjestekste. Ze is gemind es dialekpromosie vuur sjoele en tonieël, vuur ege weike en buëte.

Bron: <http://www.veldeke.net/Info-voor-het-onderwijs.htm>

b Zoek zelf een korte tekst in streektaal.

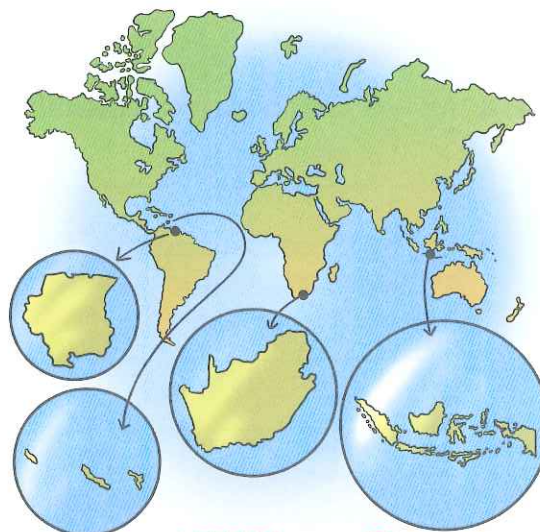
Weet een klasgenootje waar de tekst over gaat? _____

Nederlands in het buitenland

In Indonesië is de officiële taal *Bahasa Indonesia*. De jongere mensen kunnen meestal Engels spreken. Maar vooral oudere mensen spreken heel goed Nederlands.

In Zuid-Afrika worden veel verschillende talen gesproken, waarvan Engels het meest. Toch is er een grote groep mensen die *Afrikaans* spreekt. Die taal lijkt heel veel op het Nederlands.

In Suriname is Nederlands de officiële taal. En dit is ook zo op de grote eilanden van de Nederlandse Antillen en Aruba.

TIP

Ga naar de website van Topklassers en klik op de link bij deze opdracht. Hier vind je voorbeeldzinnen in het Zuid-Afrikaans.

3 a Schrijf een zin op in het Zuid-Afrikaans.

b Waarom denk je dat in deze landen Nederlands gesproken wordt? Onderzoek het en schrijf op een apart blaadje wat je over elk land te weten bent gekomen.

Taak 4 Hoe leer je taal?

Wanneer je geboren wordt, is er direct taal om je heen. Je moeder, je vader, misschien broertjes en zusjes, gebruiken taal met elkaar en ook met jou. Maar als baby kun je natuurlijk nog geen woord zeggen. Knap lastig als je dan wat nodig hebt!

- 1** Toch kan een baby duidelijk maken dat hij iets nodig heeft. Wat doet een baby als hij honger heeft, of een schone luier nodig heeft? _____

Ook zie je als baby allerlei gezichten. Het meeste dat van je moeder en de rest van het gezin. Die mensen maken allerlei geluiden. Je leert dat die geluiden bij de gezichten en bij woorden horen. De baby luistert niet naar *wat* je zegt, maar *hoe* je iets zegt.

- 2** Schrijf nog minimaal 5 manieren op *hoe* je iets kunt zeggen. Eén voorbeeld is al gegeven.

1 <i>vrolijk</i> _____	4 _____
2 _____	5 _____
3 _____	6 _____

- 3 a** Als een baby ongeveer 3 maanden is, gaat hij brabbelen. Wat is brabbelen?

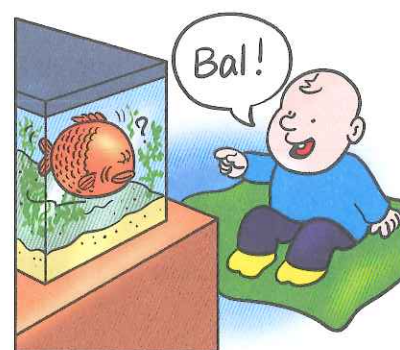
_____

- b** Een baby heeft aandacht voor je als je tegen hem praat. Nog mooier vindt hij het als je zijn brabbelen nadoet. Het is dan een soort gesprek. Waardoor lijkt dit op een gesprek?

_____
_____

Generaliseren

Vanaf ongeveer 9 maanden begrijpt een baby dat een woordje ergens bij hoort. Het woordje *bal* hoort bijvoorbeeld bij alle ballen die hij ziet. Dat leert hij van de mensen in zijn omgeving. Alle ballen *bal* noemen, heet met een moeilijk woord **generaliseren**.

- 4 a** Het is grappig als een baby gaat generaliseren.

Hoe zou een baby alle mannen dan kunnen noemen? _____

- b** En hoe zou een baby alle dieren met vier poten dan kunnen noemen? _____

c Bedenk zelf nog 3 van deze generalisaties.

1 _____

2 _____

3 _____

Zinnetjes

Wanneer de baby een peuter is geworden, ontdekt hij dat dingen iets kunnen doen. Je rolt de bal bijvoorbeeld naar hem toe en je zegt: *Daar komt de bal.* Het woord *bal* kende hij al. En hij hoort ook vaak zeggen: *komt.* De baby leert dus: *Bal komt.* En dat is eigenlijk een zin! Het is belangrijk dat de mensen veel tegen het kind praten. Bijvoorbeeld vertellen waar ze mee bezig zijn, zoals bij het wassen of het aankleden. Zo leert het kind praten.

5 Teken op een apart blaadje een strip van 3 plaatjes.

In het eerste vak teken je een baby van ongeveer 3 maanden.

Teken er een tekstballon bij en schrijf daar babytaal in.

In het tweede vak teken je een baby van ongeveer 9 maanden.

Teken ook hier een tekstballon bij en schrijf er in wat deze baby kan zeggen.

In het derde vak teken je een peuter die een korte zin zegt.

TIP

Je kunt bij de peuter ook tekenen waarom hij dat zegt. Bijvoorbeeld een weggrijpende auto.

Je moedertaal

Als baby en jong kind leer je een moedertaal. Dit is de taal die je als eerste leert. Het is de taal waar je mee opgroeit. Meestal is het de taal van je omgeving, je vader, moeder, gezin en familie.

Er zijn mensen in Nederland die Nederlands niet als eerste taal hebben. Zij hebben een andere moedertaal. Nederlands is hun tweede taal.

6 Doe een onderzoekje bij jou op school of in je klas.

Ga na welke kinderen Nederlands als tweede taal hebben.

a Schrijf op:

- wie een andere taal heeft als moedertaal
- wat zijn/haar moedertaal is.
- wat zijn/haar tweede taal is.

b Vul nu het volgende in:

Op mijn school (of in mijn klas) zitten ..... kinderen.

Hiervan spreken ..... kinderen Nederlands als tweede taal.

Ik vind dit wel/niet veel, want _____

TIP

Kinderen van wie de moedertaal Nederlands is, spreken heel soms ook nog een andere taal. Wat is hun tweede taal?

Taak 5 Taal en cultuur

Taal en cultuur kunnen niet zonder elkaar, ze horen bij elkaar. Wat betekent het woord **cultuur**? Als je dit opzoekt, kom je 4 betekenissen tegen.

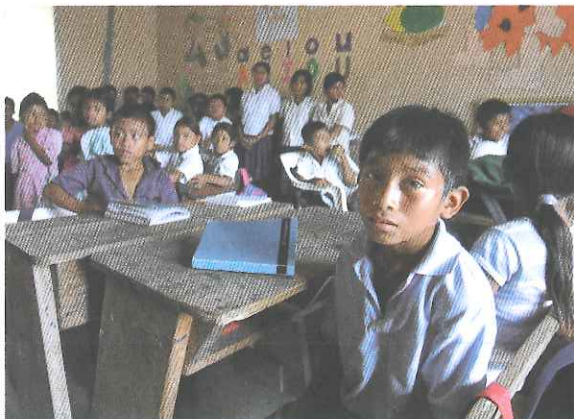

- 1 Welke betekenissen van cultuur heb je gevonden?
Cultuur heeft te maken met:

- 1 _____
- 2 _____
- 3 _____
- 4 _____

TIP !

Zoek bijvoorbeeld in een woordenboek of een zoekmachine.

- 2 Kinderen in ontwikkelingslanden willen graag naar school als dat kan. Waarom vinden deze kinderen dat zo belangrijk? Schrijf hier in maximaal 10 regels een verslagje over.

Eigenlijk is **cultuur**: alles wat een land of volk doet of niet doet. De mensen van een land of volk weten en kunnen veel. Ze leven niet meer in de natuur, ze hebben een **beschaving**.

Bij een beschaving is het gebruik van taal heel belangrijk. Niet alleen spreken en luisteren, maar ook lezen en schrijven. Als een volk dat kan, kan het zich ontwikkelen en wordt het leven beter.

TIP !

Ga naar de website van Topklassers en klik op de site van edukans en kinderrechten.

Wanneer gebruik je taal?

Bij alles wat je samen met andere mensen doet, gebruik je taal. Je gebruikt taal als je:

- iets wilt hebben.
- wilt dat iemand iets doet, bijvoorbeeld met je spelen.
- vertelt hoe jij vindt dat mensen met elkaar om moeten gaan.
- vertelt wat je later wilt worden.
- uitlegt hoe je dat kunt worden.

Wat jij het allerliefste wilt, noem je je **ideaal**.

Waarom je dat wilt, noem je je **motief**. Deze idealen en motieven laten zien wat jij waardevol of waardeloos vindt.

- 3** Heb jij idealen (dingen die je graag wilt) en motieven (waarom je dit graag wilt)? Schrijf maar op!

mijn idealen	mijn motieven

- 4 a** Interview nu je vader, moeder, opa, oma of iemand anders.
 Vraag naar hun idealen en motieven en schrijf ze op een apart blaadje.

- b** Hebben zij dezelfde idealen en motieven als jij?
 Hoe komt dat denk je?

Waarden en normen

Als groepen mensen hetzelfde denken over wat goed en slecht is, hebben ze dezelfde **waarden**. Vaak maken ze daar regels van en schrijven die op. Ook spreken ze af wat er gebeurt als iemand zich niet aan de regels houdt. Dit noem je **normen**. De wetten van een land zijn een voorbeeld van normen.

De ene groep mensen kan andere waarden en normen hebben dan de andere groep. Dan zijn er **cultuurverschillen**. De wetten kunnen in het ene land dan ook heel anders zijn dan in een ander land.

- 5 a** In Nederland kun je maar met één persoon getrouwd zijn. Zoek een land waar de wet anders is en waar je met meer personen getrouwd mag zijn.

- b** Ga op zoek naar nog meer van dit soort voorbeelden van andere regels en wetten dan in Nederland.
 Vraag een groot vel A3-papier. Verdeel het papier in 2 vlakken.
 Links schrijf je de wetten en regels van Nederland. Rechts schrijf je de wetten en regels van een ander land.
 Zoek er ook plaatjes bij en plak ze op je papier, of maak er mooie tekeningen bij.
 Vraag of je het in de klas mag ophangen.

Taak 6

De rechten van een kind

De moedertaal die jij spreekt hoort echt bij jou. Soms wonen en leven kinderen in een land met een andere moedertaal. Bijvoorbeeld omdat ze moesten vluchten. Voor deze kinderen is er een speciale afspraak gemaakt. In deze afspraak staat dat kinderen het recht hebben om hun moedertaal te gebruiken. Deze afspraak staat in het **Internationaal Verdrag voor de Rechten van het kind**.

Er zijn in ons land veel kinderen die een andere moedertaal hebben dan Nederlands. Ze moeten goed Nederlands leren, maar ze mogen in hun moedertaal blijven spreken en schrijven.

TIP

Ga naar de website van Topklassers en klik op de link bij deze taak. Hier vind je meer over kinderrechten.

- 1** In Nederland zijn veel kinderen die Turks als moedertaal hebben. Schrijf nog minimaal 4 talen op die kinderen in Nederland als moedertaal kunnen hebben.

1 _____ 3 _____

2 _____ 4 _____

TIP

Als je niet meer precies weet wat moedertaal is, kijk dan eens in Taak 4.

Boliviaanse moedertaal

In Bolivia is Spaans de officiële taal, maar veel mensen hebben een indianentaal als moedertaal. In de laagste groepen van school krijgen de kinderen les in hun moedertaal. Als ze de officiële taal na een paar jaar ook goed kennen, krijgen ze les in de officiële taal, het Spaans.

- 2 a** Waar ligt Bolivia? _____

- b** Veel landen om Bolivia heen hebben Spaans als officiële taal.

Zoek op hoe dat komt.

Schrijf er op een apart blaadje een kort verslag over van maximaal 10 regels.

- c** Brazilië ligt daar ook in de buurt. Wat is de officiële taal van dat land? _____

- d** Tegen Brazilië aan, liggen 3 landen: Guyana, Suriname en Frans-Guyana. Zoek op wat de officiële talen van deze 3 landen zijn.

Guyana: _____

Suriname: _____

Frans-Guyana: _____

- 3 Wat vind je ervan dat de kinderen in Bolivia in de lagere klassen eerst les krijgen in hun moedertaal en daarna pas in de officiële taal? Schrijf je mening in maximaal 5 regels op.

Rechten van een kind in Malawi

Elk kind heeft recht op onderwijs, dus ook dove kinderen. Dat vinden wij hier heel normaal, maar in landen als Malawi is dat helemaal niet zo normaal. Daar gaat nog steeds niet iedereen naar school. Gelukkig is in Mua, een dorpje in Malawi, een dovenschool opgericht. Op school maken ze gebruik van gebarentaal en het handalfabet.

Op de foto zie je leerlingen van deze school. Deze leerlingen zitten op de **pre-school** van de school in Mua. Daar gaan de kinderen heen als ze net op school komen. Na een poosje gaan ze naar de echte klassen van de school.

- 4 Dat poosje is voor alle kinderen verschillend. Waarom is het voor de kinderen zo belangrijk om eerst naar een **pre-school** te gaan, denk je?

- 5 Stel, jij gaat als vrijwilliger werken in een ontwikkelingsland op een school voor ...

Bedenk op wat voor school je zou willen werken. Bijvoorbeeld op een school voor dove kinderen, blinde kinderen of doofblinde kinderen. Maar het mag natuurlijk ook een gewone school zijn. Het leven in het ontwikkelingsland is natuurlijk heel anders dan in Nederland. Schrijf op een apart blaadje een kort reisverslag van je belevenissen op school en in het land. Gaan er misschien dingen mis doordat je elkaar niet verstaat of andere gebaren gebruikt?

Zoek bijvoorbeeld informatie over:

- De taal die ze het meest in het land spreken. Spreek jij die taal al een beetje?
- Wat voor eten hebben ze in het land. Lust jij dat wel?
- Gebruiken ze andere gebaren dan wij?
- Hoe is het weer daar?
- ...

Taak 7 Taalfamilies

Als je in Europa op vakantie gaat, kom je veel verschillende talen tegen. In Taak 3 zag je al dat sommige van die talen een beetje, of soms zelfs veel, op het Nederlands lijken. Andere talen lijken er helemaal niet op. Maar die lijken dan vaak weer een beetje op een andere taal.

- 1 Hoe komt het denk je dat talen soms op elkaar lijken?

- 2 De grootste taalfamilie in Europa is die van de Indo-Europese talen. Deze is op te splitsen in nog 6 kleinere taalfamilies. Zoek op welke landen of streken bij welke taalfamilie horen.

TIP

Als je in Google zoekt op *Indo-Europese talen*, vind je al veel sites over dit onderwerp.

Indo-Europese talen in Europa

Germaanse talen	Romaanse talen	Keltische talen	Slavische talen	Baltische talen	andere Indo-Europese talen
Nederlands	Frans	Iers	Russisch	Lets	Grieks
Fries					

TIP

Gebruik een atlas!

- 3 a Je ziet hier de kaart van Europa. Kleur de landen met dezelfde taalfamilies uit vraag 2 in de kaart. Geef elke familie een eigen kleur.

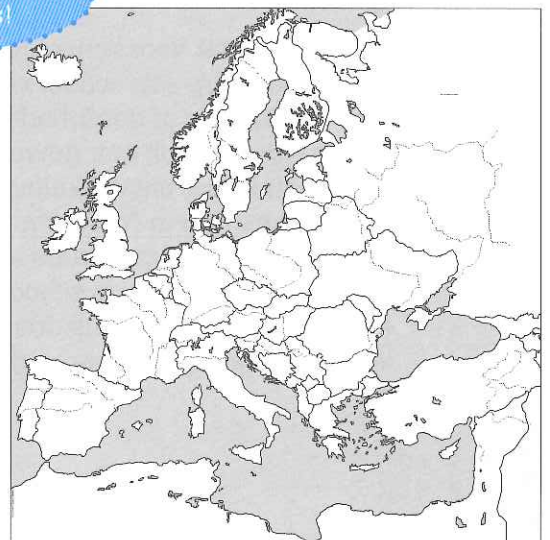
- ☐ Germaanse talen   ☐ Slavische talen
☐ Romaanse talen   ☐ Baltische talen
☐ Keltische talen   ☐ andere Indo-Europese talen

- b Welke Europese talen horen niet bij de Indo-Europese taalfamilie?

Lenen bij de buren

Talen blijven niet altijd hetzelfde. Er komen nieuwe woorden bij, bijvoorbeeld uit andere talen. En soms worden woorden niet meer gebruikt en zelfs vergeten. De Nederlandse taal heeft veel woorden die uit andere talen komen. Dit noem je **leenwoorden**. Je schrijft ze net zoals in de taal waar ze vandaan komen.

TIP

Als je de betekenis niet weet, kun je het opzoeken in een woordenboek.

- 4 a** In de tabel zie je een paar woorden die we uit het Duits lenen. Schrijf de Nederlandse betekenis op en bedenk er zelf nog minimaal 3.

Duits leenwoord	Nederlandse betekenis
heimwee	graag thuis willen zijn, maar je bent ergens anders
sowieso	
überhaupt	
fröbelen	
roetsjen	

- b** Ook uit het Frans hebben we veel leenwoorden. Misschien gebruik je ze zonder dat je het weet. En soms zijn ze zo gewoon dat het lastig is om ze in het Nederlands te omschrijven. Probeer het maar eens en bedenk er zelf nog minimaal 3.

Frans leenwoord	Nederlandse betekenis
bureau	schrijftafel
horloge	
garage	
vitrine	
bagage	

Taak 8 Taal en teken

In groep 3 leren de meeste kinderen lezen en schrijven. Of misschien was jij er in groep 1 en 2 al mee bezig. Je leerde dat bij klanken, letters horen. De letters die we in Nederland en veel andere landen gebruiken, noemen we Latijnse letters. Ze werden door de Romeinen bedacht en gebruikt. Sommige klanken kun je niet met Latijnse letters schrijven. In het Nederlands heb je bijvoorbeeld de klank *eu*. In onze taal is afgesproken dat je dan een *e* en een *u* schrijft. Maar in veel talen worden dan nieuwe letters bedacht. Soms zijn de klanken van letters bij een andere taal anders.

- 1** In het Nederlands gebruiken we de klank *oe*, bijvoorbeeld in het woord *poes*. Zoek op welke letters in het Engels, Duits, Frans, Turks en Pools bij deze klank horen.

Engels: _____ Frans: _____ Pools: _____

Duits: _____ Turks: _____

TIP

Ga naar de website van Topklassers en klik op de links bij deze opdracht. Hier kun je verschillende klanken vinden.

Er zijn ook talen die geen Latijnse, maar andere letters gebruiken. Zoals het Hebreeuws en het Arabisch. In het schema zie je Hebreeuws. Er is nog iets anders opvallends aan het Hebreeuws. Je leest en schrijft deze taal niet van links naar rechts, maar van rechts naar links!

WEETJE

Hebreeuwse leesmoeders zijn geen moeders in Israël die op school meehelpen met lezen. Het zijn tekens die klinkers aangeven, bijvoorbeeld de letters *e*, *o* of *u*. Deze hulptekens waren nodig, omdat veel mensen moeite hadden Hebreeuws te lezen.

Hebreeuws teken	י	ט	ח	ז	ו	ה	ד	ג	ב	א
Uitspraak	jot	tet	chet	zajin	waw	he	dalet	gimel	beth	alef
Latijnse letter	j	t	ch	z	w, o, oe	h	d	g (goal)	b, v	

Hebreeuws teken	ת	ש	ר	ק	צ	פ	ע	ס	נ	מ	ל	כ
Uitspraak	thau	sjien	resj	kof	tsadi	phe	ajin	samech	noen	mem	lamed	khaf
Latijnse letter	th	sj	r	k/q	ts	p, f		s	n	m	l	k, ch

- 2 a** Probeer de woorden *hand* en *voet* in het Hebreeuws op te schrijven. Gebruik het schema.

h	a	n	d						
v	o	e	t						

- b** Schrijf op een apart blaadje een tekst in het Hebreeuws. Kan een klasgenootje de tekst ontcijferen?

TIP

Vergeet niet rechts te beginnen!

WEETJE

Je kunt de Hebreeuwse letters de א (alef) als a, de ל (ajin) als e en de ו (waw) als o, oe en andere klanken gebruiken.

Beeldschrift

Je hebt ook talen waarbij de letters, of beter, de tekens iets betekenen. Deze tekens worden daarom karakters genoemd. Chinees is een taal die uit karakters bestaat.

- 3** Zoek op.
- a** Hoeveel karakters heeft het Chinees? _____
  - b** Hoeveel karakters moet je kennen om de krant te kunnen lezen? _____
  - c** En hoeveel als je bijvoorbeeld dokter, advocaat of ingenieur bent? _____
- 4** Toen je naar het aantal tekens zocht, zag je vast ook dat er meer Chinese talen zijn. Schrijf er minimaal 5 op. Eén voorbeeld is al gegeven.
1 <u>Mandarijn</u> _____	4 _____
2 _____	5 _____
3 _____	6 _____

Standaard-mandarijn

Het Standaard-mandarijn is de meest gebruikte Chinese taal. Deze taal heeft veel karakters, maar weinig taalregels.

Je hebt niet:

ik lees – jij leest – hij/zij leest – wij/jullie/zij lezen

Het woord *lezen* heeft in het Mandarijn namelijk één teken (karakter): 我读的书. Je spreekt dit uit als: *kan*. En *kan* gebruik je bij alle ik/jij/hij rijtjes.

Je zegt dus eigenlijk:

ik lezen – jij lezen – hij/zij lezen – wij/jullie/zij lezen

Jij zegt: Ik lees een boek.

Een Chinees zegt: wo kan shu

Een Chinees schrijft: 我读的书

Jij zegt: Jij koopt een krant.

Een Chinees zegt: ni mai bao

Een Chinees schrijft: 你买报纸

- 5** Ga naar de website van Topklassers en klik op de pdf met Chinese karakters. Probeer de volgende zinnen te maken. Gebruik het schema.

- a** Wij kopen een tijdschrift.

- b** Jullie eten een banaan.

- c** Maak nu zelf een zin.

Kan een klasgenootje de tekst ontcijferen? _____

Taak 9 Speciale talen (deel 1)

Gebarentaal voor doven

Gebaren maken is ook taal. Mensen die *doof* geboren zijn, kunnen praten en luisteren door **gebarentaal** te gebruiken. Met speciale gebaren kunnen ze duidelijk maken wat ze willen en wat ze bedoelen. Deze taal kun je niet zomaar, je moet deze gebaren echt leren. Het gebaar voor drinken ken je waarschijnlijk al. Je doet met je hand net alsof je iets drinkt.

- 1** Ga naar de website van Topklassers en klik op de link bij deze opdracht. Bekijk de site over gebarentaal. Je zult zien dat veel gebaren logisch zijn. Misschien gebruik je ze zelfs al wel eens! Als je in gebarentaal een zin wilt *zeggen*, maak je iets andere zinnen. De volgorde van de woorden is namelijk anders.

Kijk maar:

Je wilt zeggen: Ik heb een potlood nodig.

Je maakt de volgende gebaren: {ik} {nodig hebben} {potlood} {ik}.

TIP

Wil je meer weten over gebarentaal? Kijk dan eens op de site van de NGT (Nederlandse Gebarentaal).

In het voorbeeld zie je dat *de persoon* in de zin aan het eind nog eens wordt herhaald. Ook is er geen verschil tussen meervoud en enkelvoud bij de doewoorden.

Probeer het nu zelf. Hoe zeg je deze zinnen in gebarentaal? Schrijf het op zoals in het voorbeeld.

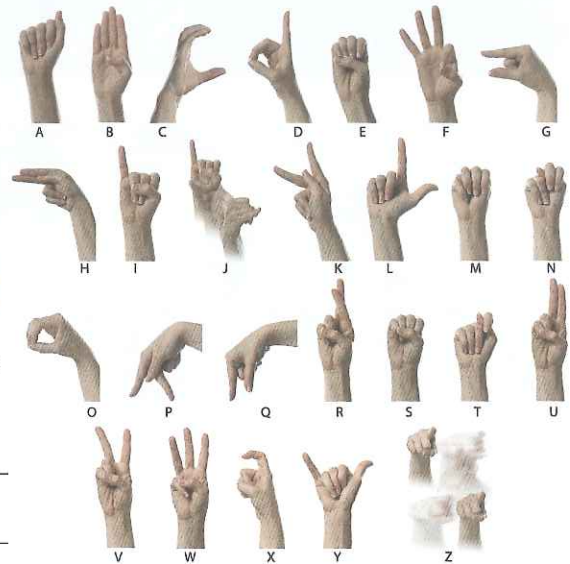
- a** Ik heb een hond. _____
- b** Jij hebt een paraplu. _____
- c** Heb jij een auto? _____

- 2** Maak nu zelf een paar zinnen in gebarentaal. Schrijf eerst op wat je wilt zeggen. Zoek daarna de gebaren erbij en teken of plak de gebaren die je moet maken erbij.

Handalfabet voor doven

Behalve gebarentaal bestaat er ook het **handalfabet**. Het handalfabet is iets anders dan gebarentaal. Je kunt hiermee woorden *spellen*. Dan maak je met je hand de letters van een woord. Op het plaatje zie je het hele handalfabet.

- 3 a** Dove mensen zullen eerder gebarentaal gebruiken dan het handalfabet. Waarom is dat, denk je?

- b** Je kunt vast wel handen tekenen. Teken je naam eens in het handalfabet.

TIP

Verdeel het tekenvak eerst in het aantal letters van je naam.

- c** Je merkt dat het veel tijd kost. Wanneer wordt het handalfabet gebruikt, denk je?

Taal voor blinden

Ook voor blinde en slechtziende mensen bestaan hulpmiddelen om te kunnen lezen en schrijven.

- 4 a** Als jij slechtziend of blind was, wat zou jou dan helpen bij het lezen en schrijven? Bedenk minimaal 2 hulpmiddelen voor lezen en voor schrijven.

lezen	schrijven

Had je ook aan het **voelen** van letters gedacht? Heel goed! Je kunt hiervoor natuurlijk letters uitknippen of uitzagen, maar dat is niet handig. Louis Braille heeft daarom speciale *letters* voor blinde mensen bedacht, het **brailleschrift**.

- b** Schrijf op een apart blaadje een kort verslag over Louis Braille. Zoek op wie hij was, hoe hij aan zijn uitvinding kwam en hoe het brailleschrift eruitziet.

- c** Je kunt zelf iets in brailleschrift maken door kleine kraaltjes op karton te plakken. Plak je naam met kraaltjes in brailleletters. Kun je je naam *lezen met je vingers*? Kunnen je ouders of andere kinderen het ook lezen? Als je tijd hebt, kun je ook andere woorden of zinnen maken.

Taak 10 Speciale talen (deel 2)

Fluittaal

Op het Spaanse eiland *La Gomera* gebruiken de schaapherders een fluittaal. Deze taal is zo belangrijk dat de kinderen het verplicht op school leren. De fluittaal is **fonetisch**.

WEETJE

Als je bij Google *Fluittaal leren op La Gomera* intypt, kun je hier veel sites over vinden. Of ga naar de website van Topklassers en klik op de link bij deze opdracht om een les in fluittaal te zien.

- 1 a** Wat betekent **fonetisch**? Zoek het op.

Fonetisch betekent: _____

- b** Zou je fluittaal voor alle talen kunnen gebruiken?

_____
_____

Als je in fluittaal met elkaar wilt praten, moet je afspreken wat elke fluit betekent. Je spreekt bijvoorbeeld af dat 3 keer kort en hoog fluiten betekent dat er gevaar is. Of dat 2 korte lage fluitjes en 1 hoge fluit betekent dat er een schaap kwijt is.

- 2 a** Bedenk een fluitsignaal voor:

bij elkaar komen

De fluit klinkt zo: _____

blijf zitten waar je zit

De fluit klinkt zo: _____

goedemorgen

De fluit klinkt zo: _____

- b** Bedenk zelf nog een paar fluitsignalen.

Zin: _____

De fluit klinkt zo: _____

Zin: _____

De fluit klinkt zo: _____

- c** Bedenk samen met een klasgenootje of vriend(innet)je een fluittaal.

Lukt het om met elkaar te *praten*? _____

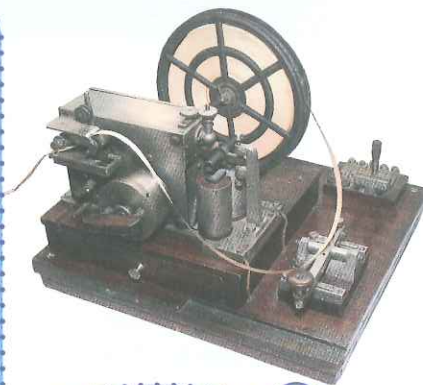

Morsecode

Samuel Morse bedacht in 1835 de morsecode om **telegrafie** mogelijk te maken. Tele is Oudgrieks en betekent ver. Grafie betekent schrijven.

Telegrafie betekent dus *ver schrijven*. Eigenlijk werkt telegrafie net zoals computertaal werkt met nullen en enen, 01010101. In Taak 15 lees je meer over computertaal of eigenlijk **programmeertaal**.

TIP

Ga naar de website van Topklassers en klik op de link bij deze opdracht. Hier vind je meer informatie over morse.

- 3 a** Zoek informatie op over morsetaal en telegrafie.

Hoe werkt het precies? En hoe zien morseletters eruit? Schrijf een kort verslagje over de belangrijkste dingen die je hebt gevonden.

- b** Maak op een groot vel (A3) een muurkrant met de informatie die je gevonden hebt. Maak tekeningen bij de informatie en plak er tekst en plaatjes bij. Vraag of je je muurkrant in de klas mag ophangen. Of misschien mag je er een spreekbeurt over houden.

- 4** Weet je nu ook wat een telegram is? Schrijf het op.

- 5** Probeer de morsecode te ontcijferen. Gebruik de informatie uit vraag 3a. Na elk schuin streepje (/) begint een nieuw woord. Schrijf op wat er staat.

... / ... / ... / ... / ... / ... /
 ... / ... / ... / ... / ... / ... /

- 6** Wil je zelf morseseynen versturen? Dat kan!
 Je kunt dit met een vriendje doen, of met je vader, moeder, wie je maar wilt.
 Pak een zaklantaarn. De lantaarn lang aan is *streep*, kort aan is *punt*.
 Probeer deze zinnen maar eens te seinen. Schrijf eerst de morsecode op!

Kom hier. _____

Hoe laat is het? _____

Weet jij het antwoord? _____

Bedenk nu zelf nog een paar zinnen.

Taak 11 Gebaren in 't buitenland

In Taak 9 heb je al veel gelezen en opgezocht over gebaren. Je kunt hiermee uitdrukken wat je ergens van vindt. Ook zag je in Taak 5 dat taal en cultuur veel met elkaar te maken hebben. Met gebarentaal is dat precies hetzelfde. Gebaren kunnen per cultuur verschillen.

- 1 a** Welk gebaar gebruik jij als je de volgende woorden uit wilt beelden? Omschrijf het gebaar en maak er een tekening van. Eén voorbeeld is al gegeven.

woord	omschrijving gebaar	tekening gebaar
ja	met je hoofd van boven naar beneden bewegen	
nee		
prima/ goed zo		
waardeloos/ niet goed		
vrede		
geld		

- b** Bedenk zelf nog 2 gebaren, geef een omschrijving en teken het gebaar in de tabel bij a.

Gebaren in het buitenland

Maar, pas op! De gebaren die wij gebruiken, kunnen in een ander land iets heel anders betekenen.

Op vakantie in het buitenland moet je dus goed opletten ...

- 2** Je duim opsteken is in sommige culturen een belediging. Zoek op in welke landen dat zo is.

Griekenland

Als je in Nederland ja of nee wilt zeggen, kun je daar een gebaar bij maken. Dat heb je bij opdracht 1 al aangegeven. In Griekenland hebben ze daar heel andere gebaren voor.

- 3 a** Zoek op welk gebaar de Grieken voor *ja* hebben.

TIP

Ga naar de website van Topklassers en klik op de link bij de opdracht.

- b** En welk gebaar hebben de Grieken voor *nee*?

- c** Zoek op hoe je in Griekenland gebaart dat je iemand iets wilt vertellen. Wat zou je dan als Nederlander kunnen denken?

Japan

Maar niet alleen in Griekenland gaat het anders dan in Nederland. Ook in Japan hebben ze een andere cultuur. Als je in Japan bijvoorbeeld iemand voor het eerst ontmoet, gaat dat anders dan bij ons.

- 4** Schrijf op wat je doet als je iemand voor het eerst ontmoet, in Nederland en in Japan.

In Nederland: _____

In Japan: _____

Dit zijn maar een paar voorbeelden van verschillen in cultuur. Er zijn er nog veel meer. Hierdoor kunnen natuurlijk allemaal vervelende misverstanden ontstaan.

- 5** Maak een tekening over twee mensen uit verschillende culturen. Ze begrijpen elkaar niet doordat ze elkaars gebaren verkeerd *verstaan*. Het moeten wel echt bestaande gebaren zijn. Ga dus eerst op onderzoek uit!

Taak 12 Taal of dialect

Spreek of ken jij een dialect?

Tegenwoordig spreken minder mensen een dialect dan vroeger. De meeste mensen spreken Algemeen Nederlands (AN). Het Algemeen Nederlands wordt gesproken op bijvoorbeeld het werk, op televisie en op school.

Als mensen *gewoon* praten, kun je toch vaak horen uit welke streek ze oorspronkelijk komen. De **tongval** die bij het dialect hoort, blijf je meestal goed horen.

Zo zien mensen in het westen van Nederland nog wel eens *de son in de see sakke*. In het noorden en oosten kun je te laat komen, omdat *alle brugg'n op'n staen*. En in 't Zuije *kuije klokke hore luije*.

De laatste jaren vinden mensen hun dialect weer wat belangrijker. Ze vinden dat het bij hun **cultuur** hoort en dat dialect spreken niet minder goed is dan Algemeen Nederlands.

Dat was een tijd anders. Toen werd dialect spreken als onbeschaafd en niet netjes gezien. Algemeen Nederlands werd toen Algemeen Beschaafd Nederlands genoemd (ABN).

1 a Vertaal deze mop in Algemeen Nederlands.

t Wichtje vraagt an opa:

'Opa hadden ie vrouger n wens dij oetkommen is?'

Opa: 'Joa wichie, dou meester mie vrouger aant hoar trok, wol ik geern koal weden.'

b In welk dialect is de mop geschreven, denk je?

Misschien herkende je dit dialect wel. Of misschien lijkt het op het dialect bij jou in de buurt. Of begreep je er juist helemaal niets van? Dat kan ook, want in Nederland worden veel verschillende dialecten gesproken. Dit komt doordat er in Nederland **isoglossen** zijn.

WEETJE

Zo zeggen ze aan de ene kant van de isoglosse: moes. Aan de andere kant van de isoglosse zeggen ze: muus. In het Algemeen Nederlands zeg je: muis.

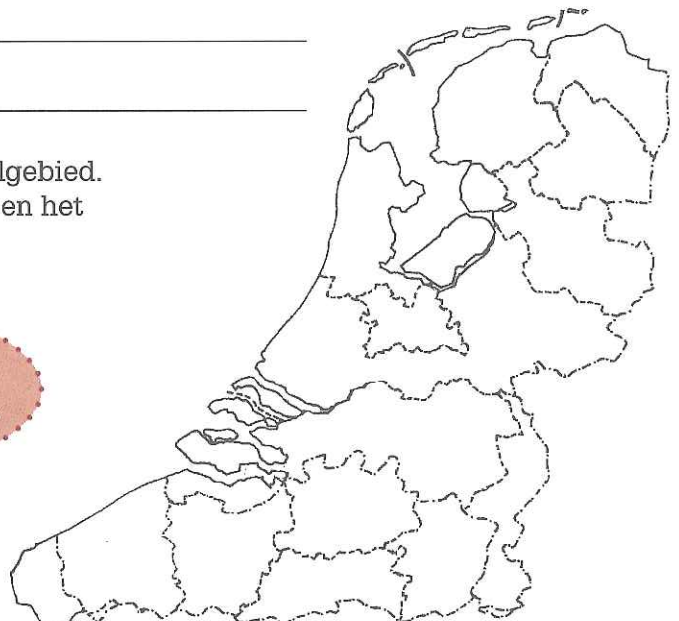
2 Zoek op wat het woord isoglosse betekent.

3 Hier zie je een kaart van het Nederlandse taalgebied. Nederlands is de officiële taal van Nederland en het noorden van België (Vlaanderen).

TIP

Ga naar de website van Topklassers en klik op de link bij deze opdracht. Op de site vind je taalkaarten met isoglossen in Nederland.

a Teken in deze kaart de isoglossen van het Nederlandse taalgebied.

- b** Maak een legenda bij de kaart.
De namen van de dialecten zijn al voor je ingevuld.
Geef elke streek zijn eigen kleur en kleur dit ook in de kaart.

☐	Hollands (Noord en Zuid)	☐	overgang Fries-Saksisch
☐	Noord-Brabants	☐	Nedersaksisch
☐	Belgisch-Brabants	☐	overgang Hollands-Saksisch
☐	Zeeuws	☐	overgang Brabants-Limburgs
☐	Vlaams	☐	Limburgs
☐	Fries		

- c** Teken je eigen woonplaats in de kaart en schrijf de naam erbij.
- d** Welk dialect wordt er in jouw omgeving gesproken volgens de kaart?

- e** Spreek je zelf wel eens een dialect?
Ik spreek wel eens/nooit in een dialect, namelijk _____

- 4 a** Hieronder staan een paar woorden en zinnen. Probeer ze op te schrijven zoals ze in jouw dialect worden gezegd. Klanken geef je gewoon met letters aan. Spreek je zelf geen dialect? Vraag het dan aan iemand die dat wel spreekt. Een meester, juf, een klasgenootje of iemand anders. Je kunt vast wel iemand vinden.

TIP

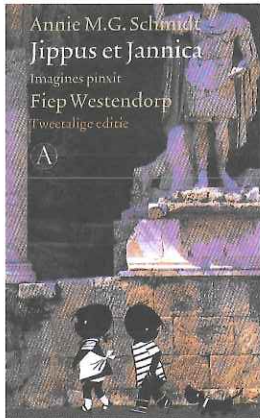
Ga naar de website van Topklassers en klik op de link bij deze opdracht. Hier kun je horen of lezen hoe jouw streektaal/dialect klinkt.

Algemeen Nederlands	dialect
aardappel	errepel, eardappel, pieper
buik	
eten	
vriend(innet)je	
speelgoed	
Ik ga naar de supermarkt en koop lekkere ijsjes.	

- b** Ken jij, of iemand anders, een tekstje of een paar spreekwoorden in dialect? Schrijf het op en vergeet het niet te *vertalen*.

- 1 _____
- 2 _____
- 3 _____

Taak 13 Dode talen

*Quid tibi nomen, rogavit Jippus.
Jannica sum, puella dixit.*

Weet jij wat hier staat? Misschien heb je een vermoeden. Jippus et Jannica lijkt wel wat op Jip en Janneke. En daar gaat het ook over. Het zijn de eerste regels uit het eerste boek van Jip en Janneke van Annie M.G. Schmidt. Er staat:

*Wat is jouw naam, vroeg Jip.
Ik ben Janneke, zei het meisje.*

Latijn

Het Jip en Janneke-boek is een keer in het Latijn vertaald. Het Latijn was de taal van de Romeinen. Ongeveer 2500 jaar geleden was het één van de talen in Italië. De Latijnse taal werd heel belangrijk. Dat kwam doordat de Romeinen de baas waren over bijna heel Europa, een stuk van Azië, Noord-Afrika en het oude Griekenland. Veel mensen gingen Latijn spreken of namen Latijnse woorden over in hun eigen taal.

- 1** De talen waarin Latijnse woorden worden gebruikt, bestaan nog steeds. Ze heten Romaanse talen. Zoek minimaal 3 Romaanse talen op.

1 _____

2 _____

3 _____

Er worden dus nog steeds Latijnse woorden gebruikt, maar het Latijn zelf is een **dode taal**. Het is namelijk een taal die door niemand meer als **moedertaal** wordt geleerd.

- 2** Zoek op wat een *dode taal* precies is.

_____

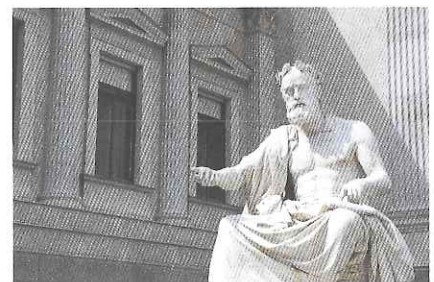
_____

TIP

Als je niet meer precies weet wat **moedertaal** is, kijk dan nog eens in Taak 4.

Oudgrieks

Een andere dode taal is het Oudgrieks. Het Grieks dat de mensen nu in Griekenland spreken, lijkt nog wel op die dode taal. Maar toch is het anders. Daarom wordt het Grieks van nu Nieuwgrieks of modern Grieks genoemd.

- 3** Er zijn nog meer dode talen. Zoek minimaal 4 andere dode talen op. Maar misschien vind je er wel veel meer!

1 _____ 3 _____

2 _____ 4 _____

Het Romeinse Rijk leert Grieks

Je las al dat het Romeinse Rijk ook tot in het oude Griekenland reikte. Daar waren veel geleerde mensen. Zij wisten veel over wiskunde, natuurkunde, astronomie, filosofie en andere wetenschappen. De Romeinen vonden deze Griekse cultuur heel belangrijk. Daarom leerden de kinderen van de (rijke) Romeinen op school hun moedertaal Latijn én Grieks.

- 4 a** Zoek de namen op van minstens twee geleerde oude Grieken.

Schrijf op een apart blaadje wie het waren, wanneer ze leefden en in welke wetenschap ze zo bekend werden.

- b** Het lijkt misschien gek, maar op de middelbare school kun je nog steeds les krijgen in Latijn en Oudgrieks. Terwijl deze talen dood zijn. Zijn Latijn en Oudgrieks dan wel echt dood?

- c** Waarom kunnen wij nog steeds les krijgen in deze talen, denk je?

Alfabet

Latijn en Oudgrieks schrijf je met letters. Elke letter en elk Grieks teken hoort bij een klank. En je schrijft de talen gewoon van links naar rechts.

Ons alfabet is het alfabet van het Latijn. Alleen de letters tussen haakjes kenden de Romeinen niet.

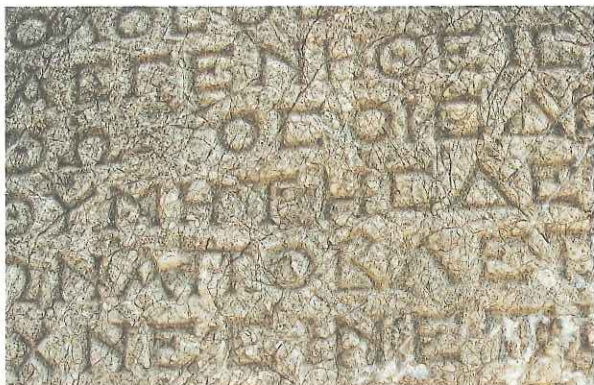
A B C D E F G H I (J) (K) L M N O P Q R S T (U) V (W) X (Y) (Z)
a b c d e f g h i (j) (k) l m n o p q r s t (u) v (w) x (y) (z)

- 5 a** Het Grieks heeft een eigen alfabet.

Zoek op hoe het Griekse alfabet eruitziet en hoe je het uitspreekt.

In onze taal gebruiken we wel eens Griekse letters. Je kent misschien het merk Omega Ω . De Griekse letters Π (of π) en Γ (α β γ) gebruiken we ook nog veel.

- b** Schrijf op een groot vel (A3) papier alle Griekse letters en zet de uitspraak erachter. Probeer bij zo veel mogelijk Griekse letters te bedenken waar ze voor gebruikt worden. Dit kan een merk zijn, een winkel, of iets heel anders. Schrijf dit ook achter de letter. Zoek plaatjes bij de letters en plak op je papier.

Griekse letters

Romeinse letters

Taak 14   Taal opschrijven

Taal wordt al heel lang opgeschreven. Gelukkig kan papier behoorlijk goed bewaard worden. Gesproken taal kunnen we pas sinds het eind van de 19de eeuw bewaren. Toen pas kon geluid worden opgenomen. Daardoor weten we niet precies hoe de Romeinen hun Latijn uitspraken. Misschien spreken we het wel helemaal verkeerd uit. En liggen ze dubbel van het lachen als ze het zouden horen!

Schrijven in was en klei

De Romeinse kinderen die naar school gingen, schreven niet met inkt op papier. Ze hadden een plankje met daarop een laagje was. Dit heet een wastafeltje. In de was krasten ze letters met een pennetje, een griffel. Als de magister (de meester) het werk had nagekeken, kon je de was laten smelten. Zo had je een nieuw glad laagje was en kon je opnieuw schrijven.

- 1** Doe deze opdracht thuis en vraag aan je ouders, opa of oma om je te helpen.
Smelt kaarsvet in een blikje.
Giet het kaarsvet voorzichtig op een stuk karton.
Wacht tot het kaarsvet gestold is.

Schrijf met een spijker bijvoorbeeld je naam in de was.
Of zoek leuke uitspraken in het Latijn op en kras die in de was.
Je kunt ook zelf iets leuks bedenken om in de was te krassen.
Jij (discipulus of discipula) kunt nu aan je meester/(magister) of juf (magistra) je werk laten zien.

Een paar uitspraken in het Latijn om in de was te krassen:

Cave canum.	<i>Pas op voor de hond.</i>
Quid sibi vult?	<i>Wat betekent dat?</i>
In lutum scribis.	<i>Je schrijft in klei.</i>
Carpe diem.	<i>Pluk de dag.</i>

een kleitablet

Ook werd er in die tijd in tabletten (plakken) van klei geschreven. Of er werden teksten in potten gekrast. Stel dat je een pot van klei maakt en je krast er een Latijnse tekst in. Daarna begraaf je hem en over honderd jaar vindt iemand hem. Misschien denkt die persoon wel dat hij een *echte* Romeinse pot heeft gevonden!

Kunstige taal

Je kunt dus van alles in was of klei krassen of schrijven. Dat was knap bedacht, maar *echt* kunstig waren de Chinese karakters. Deze letters werden heel mooi geschreven, **gekalligrafeerd** noem je dat. Kalligraferen betekent 'mooi schrijven'. Dit deden ze met inkt op papier.

- 2** Belangrijke teksten als wetten of de Bijbel, werden vroeger geschreven op perkament. Zoek op hoe perkament gemaakt werd en schrijf je belangrijkste bevindingen hier op.

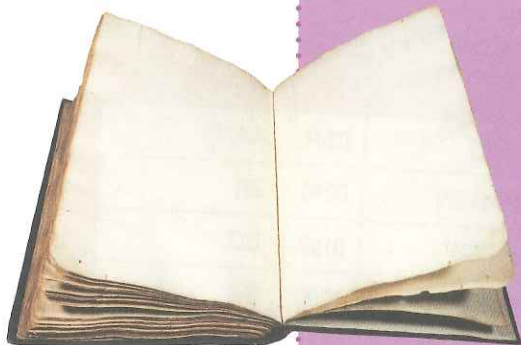

WEETJE

Laat een zeemleer maar eens helemaal opdrogen. Misschien heeft je moeder nog wel een oude in de kast liggen. Probeer er dan met een vulpen op te schrijven. Dan weet je ongeveer hoe het schrijven op perkament ging.

Papier

De oude Egyptenaren vonden het papier uit. Zij maakten papier van de papyrusplant. Waarschijnlijk was het minder duur dan perkament. Een nadeel van papier is dat het vergaat en snel kapot is. Toch is er veel *oud papier* bewaard gebleven, zoals papier met mooie gekalligrafeerde teksten.

- 3** Misschien hebben jullie op school wel kalligrafeerpennen en voorbeelden van kalligraferletters.

Neem een groot vel (A3) papier en fantaseer dat dit perkament of papyruspapier is. Kalligrafeer een (oude) tekst op het papier.

TIP

Je kunt informatie op Google zoeken over kalligraferen. Zoek bijvoorbeeld op *Kalligrafie alfabet*.

papyrusplanten

Hieronder staat een stukje in Oudnederlands. Het is een stukje tekst uit de *Beatrijs*, een verhaal uit de middeleeuwen. Bijna altijd staan zulke teksten in rijm geschreven. Omdat het waarschijnlijk moeilijk te begrijpen is, staat de betekenis ernaast. Natuurlijk mag je ook een heel andere tekst nemen.

Van dichten comt mi cleine bate.

Die liede raden mi dat ict late

Ende minen sin niet en vertare;

Maer om die doghet van hare,

Die moeder ende maghet es bleven,

Met gedichten maken verdien je niet veel.

Ze zeggen tegen me dat ik er maar mee moet stoppen.

En mijn hoofd er niet over moet breken.

Maar dat ik over de genade van Maria moet vertellen.

Die als Moeder Maagd is gebleven.

Taak 15 Gemaakte talen (deel 1)

De modernste taal is **programmeertaal**, ook wel eens **computertaal** genoemd.

De programmeertaal is de taal waarmee de mens de computer vertelt wat hij moet doen.

Deze taak gaat over deze *gemaakte* taal.

Nullen en enen

Eigenlijk heeft programmeertaal maar twee letters, of tekens. De 0 (nul) en de 1 (één) worden als tekens gebruikt. Dit komt omdat de computer alleen maar deze twee tekens kan herkennen. Alle informatie die je naar een computer stuurt, bijvoorbeeld de letters die je typt, worden daarom omgezet in een code die bestaat uit nullen en enen.

En, met twee tekens kun je echt al een soort taal bedenken! Kijk maar naar dit verzonnen voorbeeld:

00	IK	001	MOET	0001	AAN
01	JIJ	010	DENKEN	0010	ER
10	HIJ	011	LOPEN	0100	UIT
11	WEL	111	NIET	1000	GA

Stel je voor dat je telkens al deze tekens zou moeten intypen om met de computer te kunnen communiceren!

00#001#0010#111#0001#010!

Jij wel?

- 1 Gebruik de verzonnen woorden uit het schema.
Bedenk nu zelf een paar zinnen met nullen en enen. Schrijf na elk woord een # als scheidingsteken.

Programmeurs

Gelukkig zijn er programmeurs die veel van programmeertaal weten. Zij zetten opdrachten aan de computer om in begrijpelijke taal. Ze zijn eigenlijk vertalers. Zij maken van bijvoorbeeld 0101010101 echte opdrachten, zoals: GO, IF, RETURN enzovoort. Deze Engelse woorden worden ook wel **sleutelwoorden** genoemd.

- 2 Bedenk of zoek nog minimaal 4 sleutelwoorden die in veel programmeertalen gebruikt worden.

1	_____	3	_____
2	_____	4	_____

- TIP**

Op Wikipedia staat een alfabetische lijst van de meeste programmeertalen.

- 1 _____
- 2 _____
- 3 _____
- 4 _____

HTML staat voor HyperText Markup Language.

HTML is een **opmaaktaal** die vooral gebruikt wordt voor internet. In de taal wordt met **markeringstekens** aangegeven hoe de tekst op de website die jij bekijkt eruitziet. Zie je bijvoorbeeld een grote kop? Of staat er een tabel op de website? Of kun je op een link klikken naar een andere website? Dan is dat allemaal omschreven in de HTML.

- 4 Open een internetpagina die je goed kent, klik met de rechtermuisknop ergens op de pagina en klik daarna op *bron weergeven*. Je ziet dan de broncode van de site. Probeer de taal te ontcijferen.
- a Welke markeringstekens gebruik je om de titel van de site aan te geven? Zoek goed in de broncode, want er staan een heleboel gegevens.

Markeringstekens titel: _____

- b** Hoe geef je aan dat een woord vet of schuin (cursief) geschreven moet worden?

Markeringstekens vet: _____

Markeringstekens cursief: _____

- c** En kun je ook vinden hoe je een tabel maakt?

Markeringstekens tabel: _____

- d** Kun je zelf nog meer dingen ontdekken in de broncode? Schrijf ze op.

- 33

Taak 16

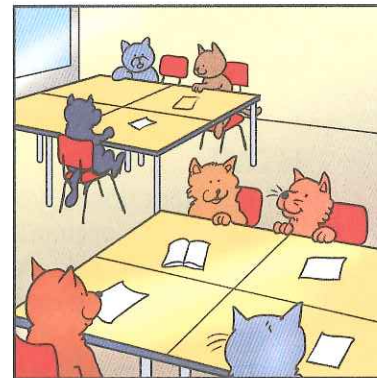
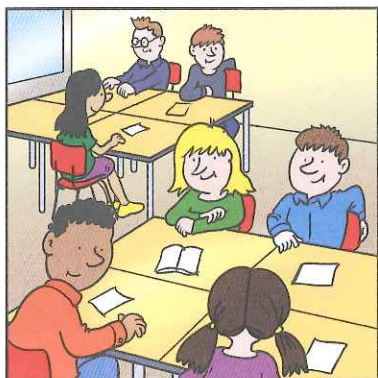
Gemaakte talen (deel 2)

Kiu estas en la klascxambro? _____

Hundo? No! _____

Kato? No! _____

Lernanto? Jes! _____

- 1 Het verhaaltje is niet in het Nederlands geschreven. Maar waarschijnlijk begrijp je wel ongeveer wat er staat.
Schrijf naast de tekst wat er volgens jou staat.

Esperanto

De taal waarin het verhaaltje geschreven is, heet **Esperanto**. Esperanto is een **kunsttaal**. Dit is net als de programmeertaal een **gemaakte taal**. De taal hoort niet bij een cultuur. De bedenker van deze taal is Lejzer Zamenhof. Hij vond dat mensen over de hele wereld goed met elkaar moesten kunnen praten. Dat zou goed zijn voor vrede over de hele wereld. Het beste kon dat als we dezelfde taal zouden gebruiken. Die taal zou dan een nieuwe taal moeten zijn, voor iedereen. Dan zou de taal van de één niet belangrijker zijn dan die van de ander.

- 2 Waarom vond Lejzer Zamenhof dat de *wereldtaal* een echt nieuwe taal moest zijn? Waarom koos hij niet bijvoorbeeld voor het Engels? Schrijf het in maximaal 10 regels op een apart blaadje.

Lejzer Zamenhof gebruikte uit verschillende talen de makkelijkste regels. Daardoor kun je de taal makkelijk leren. En in het Esperanto staan veel woorden die veel mensen herkennen.

TIP

Ga naar de website van Topklassers en klik op de link bij deze opdracht. Via deze site kun je een gratis cursus Esperanto doen.

- 3 a Hierna staan een paar woorden in Esperanto. Als je ze leest, herken je vaak al woorden uit het Nederlands. Bijvoorbeeld la besto – beest – dier.

Probeer maar en vul de Nederlandse betekenis in.

Esperanto	Nederlandse betekenis
la strato	de straat
la knabo	
la amiko	
la muro	
la frukto	
la patro	

b En herken je deze woorden? Vul de Nederlandse betekenis in.

Esperanto	Nederlandse betekenis
nulo	nul
tri	
kvar	
ses	
ok	
naŭ	

c Hieronder zie je drie makkelijke zinnen in Esperanto. Vertaal ze in het Nederlands.

La knabo estas en la strato. _____

La boato estas en la akvo. _____

La birdo estas en la aero. _____

4 Lejzer Zamenhof wilde dat iedereen met elkaar kon communiceren. Stel, een man en vrouw hebben allebei een andere moedertaal. Ze kennen wel allebei Esperanto. Voor hun kinderen is Esperanto hun moedertaal. Waarom zal het voor de kinderen moeilijk zijn om te communiceren met anderen, denk je?

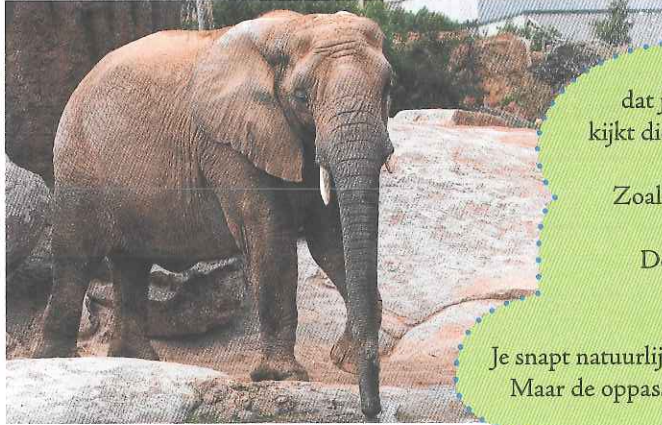

Taak 17 Wat bedoel je?

Heb jij dat ook wel eens? Iemand zegt iets tegen je en je denkt dat je snapt wat hij bedoelt. Je geeft antwoord. Maar dan kijkt die persoon je raar aan, want hij bedoelde iets heel anders!

Zoals deze jongen in de dierentuin. Hij had een vraag aan de oppasser, die bij de olifanten stond.

De jongen vroeg aan hem: 'Meneer, doen die dieren wat?'

De oppasser zei: 'Nou en of, émmers vol!'

Je snapt natuurlijk dat die jongen wilde weten of die dieren gevaarlijk waren. Maar de oppasser dacht aan de uitwerpselen (de poep) van de olifanten.

Ook als je de zin hieronder leest, moet je even nadenken. Wie doet nu wat? Je kunt de zin namelijk op twee manieren lezen. Je zegt ook wel: de zin is **dubbelzinnig**.

De politie arresteert de man met het wapen.

Heeft de politieagent een wapen gebruikt bij de arrestatie? Of had die man een wapen?

- 1 a** Krantenkoppen zijn vaak op verschillende manieren te lezen. Lees de volgende krantenkoppen. Op welke twee manieren kun je deze krantenkoppen lezen?

Brand door kaars geblust

- b** **Aantal deelnemers wandeltocht loopt achteruit**

- c** **Oliebolletjes op strand aangetroffen**

- d** Hieronder zie je een lege krantenkop. Maak zelf een krantenkop en zorg dat hij dubbelzinnig is.

TIP

Pak een krant om op ideeën te komen.

Wat zeg je nou! Ja of nee?

Wat betekent de zin: *Hij zag nergens geen auto meer.*

Degene die dit zegt bedoelt dat hij nergens meer een auto zag.

Maar doordat *nergens* en *geen* bijna hetzelfde betekenen zegt hij juist dat hij overal auto's zag. Hij maakt een **dubbele ontkenning**.

Waardoor de zin moeilijk te begrijpen en fout is.

2 Hieronder volgen nog meer van dit soort foute zinnen. Wat wordt eigenlijk bedoeld?

a Ik heb nooit geen kans gehad om te vliegen.

---

b Daar heb ik niets geen weet van.

---

c Niets is helemaal waar.

---

d Bedenk nu zelf zo'n zin. Snapt je buurman of buurvrouw wat je bedoelt?

De verkeerde klemtoon

De klemtoon is dat stuk van een woord dat je iets harder zegt. Als je vlug leest, leg je de klemtoon wel eens verkeerd. Dat gebeurt ook wel eens als zo'n woord op andere woorden lijkt. Er kunnen dan vreemde woorden uit je mond komen. In de opdracht hierna staan zulke woorden. Ze staan bij woorden die erop lijken, waardoor je er intrapt.

3 Lees de woorden van de opdrachten steeds snel achter elkaar. Weet jij wat het laatste woord betekent? Bedenk een vraag bij het laatste woord.

a navel, kavel, zwavel, vogelsnavel, hyenavel

---

b landing, uienring, rommelding, bommelding

---

c regeren, acteren, dateren, schateren

---

d Bedenk nu zelf zo'n rijtje. Laat iemand anders de woorden vlug achter elkaar oplezen. Trapt hij erin?

TIP

Hier staan een paar woordstukjes waar veel woorden op eindigen. Je kunt ze voor zulke rijtjes gebruiken. -tel, -erig, -elen, -ijk.

Taak 18 Reclametaal

Je maakt reclame als je bijvoorbeeld iets wilt verkopen. Je wilt mensen dan informatie geven over de spullen die je verkoopt. En je wilt vertellen waarom het goed is om die spullen te kopen.

Als je reclame maakt, mag je niet liegen. Als je dat wel doet, maak je **misleidende reclame**. En dat is strafbaar. Als je een reclame ziet of hoort, dan denk je misschien wel eens: het klopt niet helemaal. Maar je weet niet precies waarom het niet klopt.

- 1 a** Er wordt wel eens gezegd: de informatie bij reclame is **selectief**. Wat betekent dat?

- b** De informatie bij reclame is soms **vertekend** (of vervormd). Wat betekent dat?

- c** De informatie bij reclame doet soms **niet ter zake**. Wat betekent dat?

- 2 a** Eigenlijk zijn het trucjes die met taal worden uitgehaald. Ken jij een reclame waarin taaltrucjes worden gebruikt? Schrijf er minstens één op.

GRATIS GAMEN!
Speel gratis op een spelletjessite!

Alleen het eerste spel is gratis. Voor de volgende games moet je betalen.

- b** Teken zelf een misleidende reclame.

TIP

Doe ideeën op
in reclamefolders.

3

Hier zie je een paar reclameteksten.

Schrijf op wat ze vergeten zijn te vermelden in de advertentie. Eén voorbeeld hebben we al voor je ingevuld.

Deze printer is de helft goedkoper dan de meeste printers. Je maakt er prachtige afdrukken mee. <i>Met ingebouwde scanner en fax.</i>	De cartridges (vullingen) zijn heel snel leeg en nieuwe cartridges zijn duur.
Voor iedere €20,- die u bij ons in de winkel uitgeeft, krijgt u zegels. Met deze zegels kunt u sparen voor een GRATIS OPBLAASBAAR ZWEMBAD voor in de tuin! <i>Leuk voor uw kinderen deze zomer!</i>	
Aan onze vruchtensappen zijn geen suikers toegevoegd . Alle kinderen zijn er gek op!	
Van 10 september tot 10 oktober kunt u ons pretpark doordeweeks bezoeken voor de helft van de prijs. Kinderen onder begeleiding van volwassenen betalen €1,- per kind.	

4

Stel je voor dat je een eigen winkeltje hebt. Wat zou je dan graag willen verkopen?

Misschien iets wat nog niet bestaat, maar wat mensen graag willen hebben. Je moet de mensen wel laten weten wat je verkoopt.

Je moet dan reclame maken voor jouw **product** (dat is wat je wilt verkopen). Waarschijnlijk kun je wel bedenken wie je product zouden willen kopen. Deze groep mensen noem je de **markt**.

Bedenk en maak een **advertentie** voor je product. Denk daarbij aan de volgende dingen:

- Verzin een goede **slogan** (slagzin).
- Wat zou je wel en wat zou je niet in je advertentie zetten?
- Laat je advertentie aan de klas zien. Zouden je klasgenootjes het product willen kopen?

Formele en informele taal

Op school en in de klas heb je regels en afspraken. Vaak zijn deze regels opgeschreven op een groot vel papier. Die hangen dan op een plaats waar iedereen ze kan zien. Doordat de regels officieel afgesproken en opgeschreven zijn, zijn ze **formeel**. Geschreven taal heet daarom vaak **formeel taalgebruik**.

Informeel is het tegenovergestelde. Een informeel gesprek is zomaar een gesprek. Je hebt bijvoorbeeld gewoon een gezellig praatje met je vriendje of vriendinnetje. Doordat je geen officiële afspraken maakt, heet deze spreektaal vaak **informeel taalgebruik**.

TIP

Zoek woorden die je niet kent op in een woordenboek.

- 1** De volgende zinnen staan in geschreven taal. Probeer deze zinnen in spreektaal op te schrijven.

a Wij verheugen ons erop u nogmaals te ontmoeten.

---

b De interieurverzorger is helaas niet in staat om de toiletten te reinigen.

---

c Onverrichter zake probeerde de scholier de aandacht van de leerkracht te verwerven.

---

d Bedenk zelf eens twee zinnen in geschreven taal. Je mag best héél erg overdrijven.
Schrijf de zinnen ook in spreektaal op.

1 Geschreven taal: _____

Spreektaal: _____

2 Geschreven taal: _____

Spreektaal: _____

- 2** Hier staat een lijstje met woorden die vooral in geschreven taal worden gebruikt. Deze woorden worden formeel en soms zelfs deftig gevonden. Schrijf de betekenis op.

- a spectaculair = _____
- b aversie = _____
- c hovenier = _____
- d humoristisch = _____

**Formeel taalgebruik kan
aversie opwekken.**

Als het goed is, weet je nu wat de betekenis van deze zin is. Zoek anders nog even op wat de woorden betekenen.

- 3** Waarom kan formeel taalgebruik aversie opwekken, denk je?

- 4** Weet je wat een **dialogoog** is?

Een dialogoog is een gesprek tussen twee mensen.

Bedenk een dialogoog.

De één praat steeds in geschreven taal, de ander reageert in spreektaal. Maak er een stripverhaal van. Gebruik de 4 tekenvakken.

Taak 20   Puzzelen

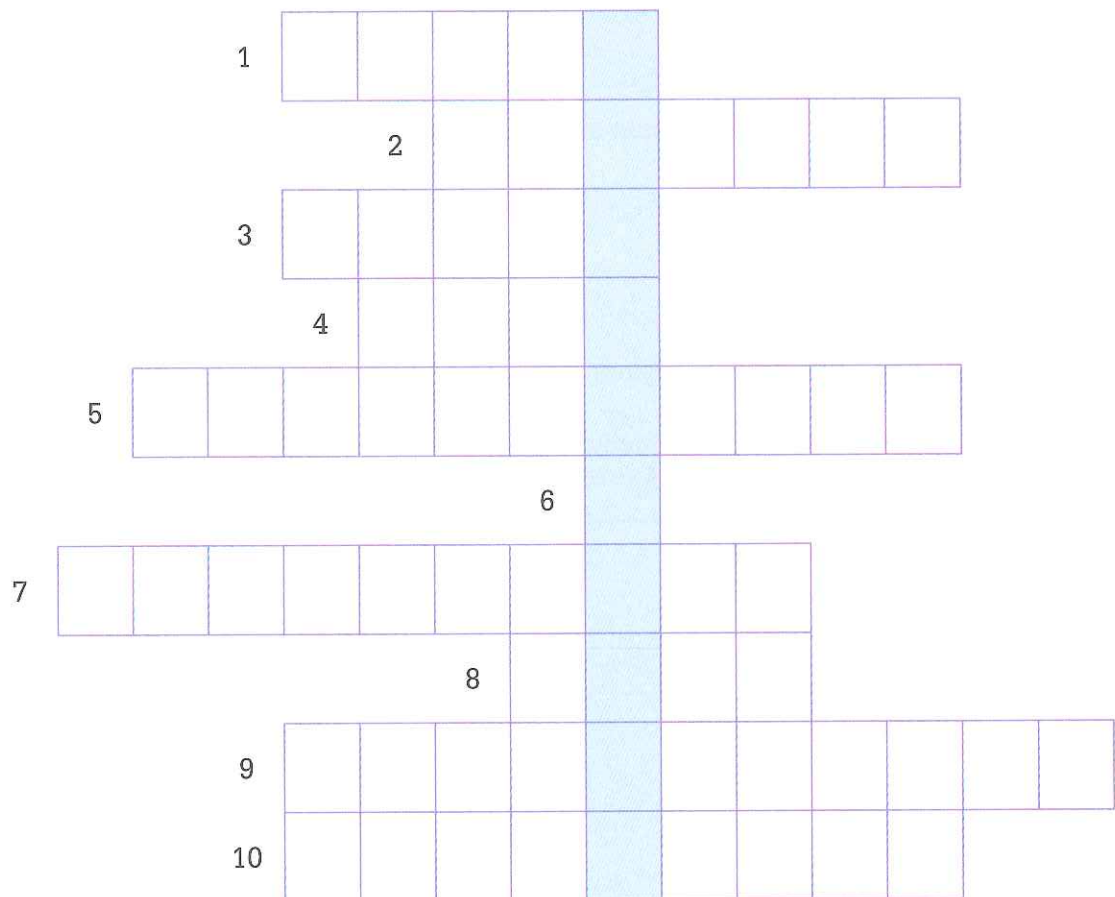
Je bent nu bijna aan het eind van het boekje gekomen. Nu is het natuurlijk de vraag of je alle taaldingen uit het boekje nog weet. Dat gaan we met deze puzzel testen.

Maak de vragen 1 tot en met 10.

De antwoorden zet je in de hokjes van de puzzel.

Als je alles hebt ingevuld, lees je in de blauwe kolom een woord. Gevonden? Dat ben jij!

Schrijf het woord op de invullijn.

Door dit boekje ben ik nu een: _____

De vragen

- 1 Vertaal dit Chinese teken 报纸. Je kunt het lezen.
- 2 Dit is de achternaam van de meneer die het blindenschrift heeft bedacht.
- 3 Griekse letter die we ook gebruiken bij aardrijkskunde.
Als een rivier dicht bij zee komt, heeft deze vaak zijtakken.
Hoe noem je dat?
- 4 De naam van een programmeertaal die veel gebruikt wordt.
- 5 Zijn dat mevrouwen die op school meehelpen met lezen?
Maar het zijn ook de puntjes en streepjes om klinkers in Hebreeuws aan te geven.
- 6 Welke letter zie je hier in morse? /-.-./
- 7 Klots, piep, zucht, spetter, klats, kreun, krak.
Dit is niet iemand die met een oude roeiboot voorbijkomt.
Zo'n woord dat een klank nabootst, heet een ...
- 8 Wat betekent het gebaar als je met je duim en wijsvinger over elkaar wrijft?
- 9 Hoe noem je de taal die het meest gebruikt wordt door doven?
- 10 Soms betekenen niet woorden, maar klanken iets in een taal. Bijvoorbeeld in de fluittaal van de herders op het eiland La Gomera. Zo'n taal is ...

A ·—	M —·—	Y —·—·—	6 —·—·—
B —···	N —·	Z —···	7 —···
C —·—·	O —··—	Ä —···	8 —···
D ···	P ····	Ö —···	9 —···
E ·	Q —··—	Ü ···—	. —···
F ····	R ····	Ch —··—	, —···
G —···	S ···	0 —··—	? ····
H ····	T —	1 —··—	! —···
I ··	U ···	2 —··—	: —···
J —··—	V ····	3 —··—	" —···
K —···	W ····	4 —···	' —···
L ····	X —···	5 ····	= —···

morsecodes

doofblinde kinderen communiceren door te voelen

Taak 21 Ik wil nóg meer!

Je bent bijna aan het eind gekomen van dit boekje over taal. Je hebt kennisgemaakt met verschillende dingen die met taal en communicatie te maken hebben. En je weet nu hoe belangrijk taal voor ons is. Ieder mens gebruikt taal om met andere mensen samen te kunnen leven. Zonder taal is het niet mogelijk om te communiceren, met welk middel of apparaat dan ook!

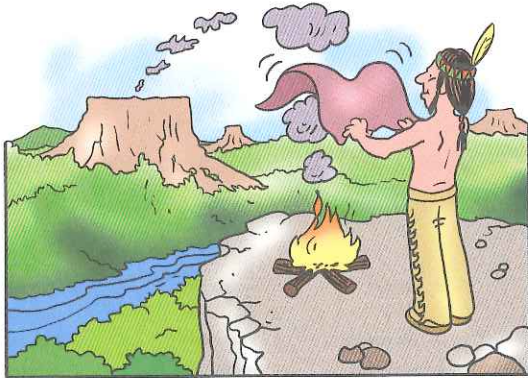
Probeer maar eens iets te vinden dat niet met taal te maken heeft waardoor je toch communiceert!

De uitdaging

Natuurlijk zijn er taken bij die je interessanter vond dan andere. Misschien was er wel een taak bij waarvan je zegt: *Wat jammer, dat er maar één taak over gaat. Ik wil daar graag meer over weten!* Naar dat onderwerp ga jij helemaal zelfstandig nog verder onderzoek doen. Je stelt onderzoeksvragen en gaat op zoek naar antwoorden hierop. Laat daarbij in een mooi werkstuk vooral zien wat je allemaal van dit boekje hebt opgestoken!

Welk onderwerp zal ik kiezen?

Hier geven we je ideeën waarvan je misschien denkt: *O ja, dat is ook leuk of interessant om meer over te weten te komen!*

Signalen en codes

Rooksignalen, trommelsignalen, vlagsignalen. Wie gebruikt ze? Hoe gebruik je ze? Worden ze nog steeds gebruikt?

Taalfamilies

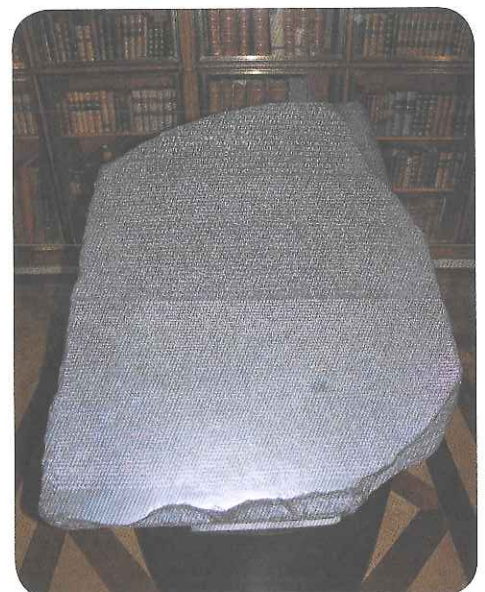
Waarin verschillen twee talen? Of waarin komen ze overeen? Hoe komt dit? Kom je hierbij ook een verschil in twee culturen tegen?

RECLAMETAAL

DOE EEN ONDERZOEK NAAR RECLAMETAAL. HOE HOUDT EEN RECLAME REKENING MET DE MARKT (DE MENSEN DIE HET PRODUCT KOPEN)? IS RECLAMETAAL OP TV ANDERS DAN IN EEN ADVERTENTIE IN DE KRANT?

Dode talen.

Zijn er nog meer dode talen? Waar werd de taal gesproken? En door wie? Hoe komt het dat de taal verdween? Zijn er nu talen die bijna uitsterven? En, hoe hebben mensen dode talen weten te ontcijferen? Niemand sprak of schreef ze toch meer? De Egyptische hiërogliefen zijn hier een voorbeeld van. Zet maar eens in een zoekmachine: de steen van Rosette.

Vreemde letters

Je hebt verschillende letters en karakters gezien, het Latijn, Grieks, Hebreeuws en Chinees. Maar in Rusland gebruiken ze weer andere letters. Hoe zien deze letters eruit? Misschien wil je uitzoeken welke soorten letters (geen chocoladeletters) er bestaan. Hoe klinken ze? Of zijn het misschien karakters die een heel woord betekenen?

Streektaal of dialect

Of blijf je liever dichterbij huis? Duik dan bijvoorbeeld dieper in je eigen dialect. Je kunt de namen van plaatsen, dorpen, rivieren in je eigen omgeving proberen op te schrijven in het dialect. Als je een officiële streektaal of Fries spreekt heb je het makkelijk. Op de borden aan het begin van je stad of dorp kan de naam naast het Nederlands op het bord geschreven staan. Dus: woon je in Mestreech, Broensem, Kirchroa, De Boesj, Sijlvend, of in Ljouwert, Snits, Starum, Boalsert, Hearrenfean, dan kun je dit makkelijk uitzoeken.

Maar het is natuurlijk ook mogelijk dat je zelf iets heel interessants tegen bent gekomen dat je verder wilt uitpluizen.

Zo doe je dat

Stap 1: Kies het onderwerp waarover je een werkstuk wilt maken.

Stap 2: Bedenk welke vragen je graag wilt beantwoorden in je werkstuk. Dit zijn je **onderzoeksvragen**.

Stap 3: Ga in de bibliotheek of op internet op zoek naar informatie over je onderwerp. Schrijf op welke belangrijke en interessante dingen je vindt tijdens je zoektocht. En schrijf ook op waar je de informatie gevonden hebt, dan kun je het altijd nog eens terugzoeken.

Stap 4: Nu ga je de informatie netjes ordenen per vraag die je bedacht hebt. Heb je op iedere vraag een antwoord gevonden? Of moet je de vraag bijstellen?

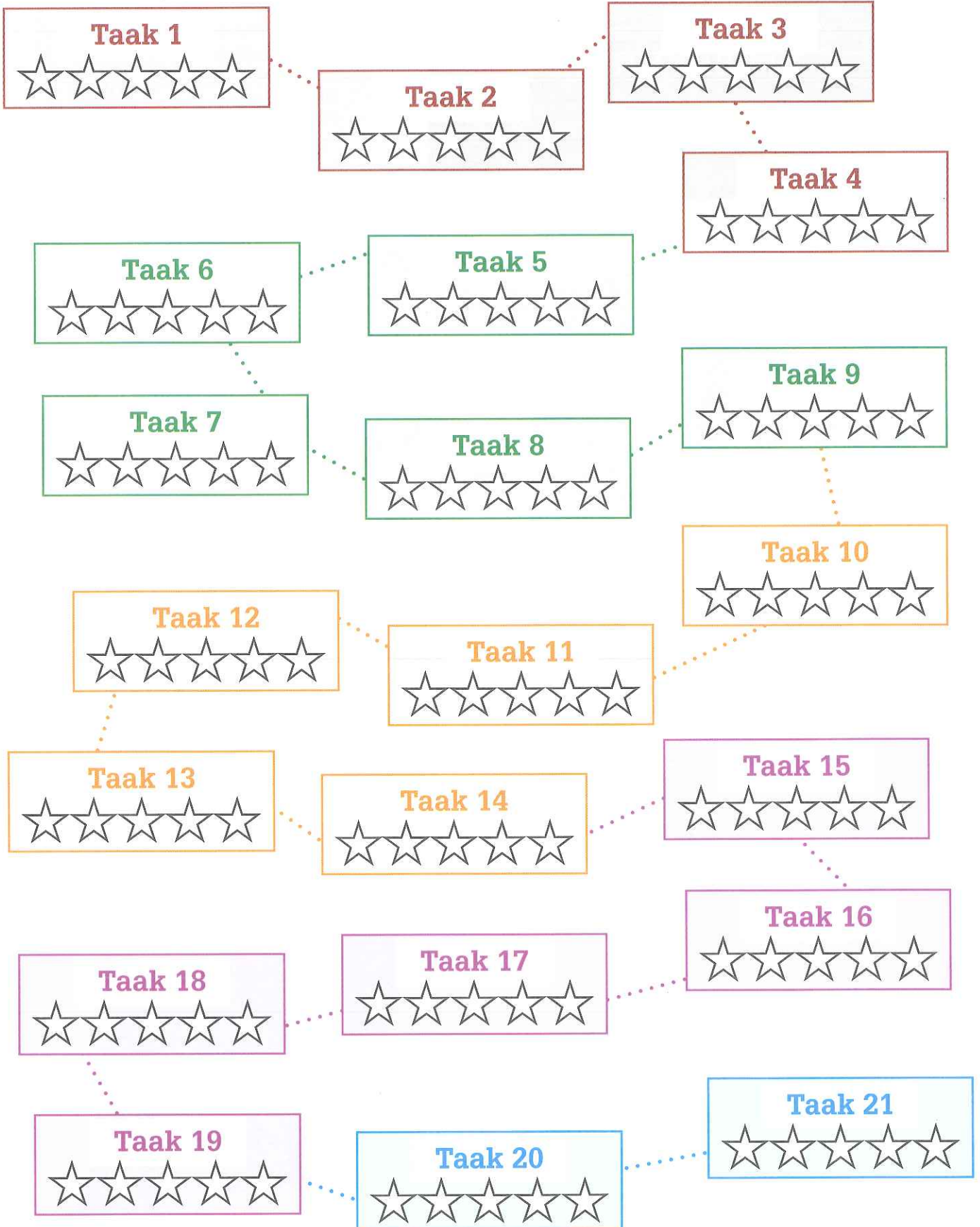
Stap 5: Typ de tekst en zorg ook dat er plaatjes bij staan.

We wensen je veel

plezuro
przyjemność
Vergnügen
pleasure
eglnce
chimwemwe
plezier
met je onderzoek!

Wat vind je ervan?

Kleur de taak groen als je hem af hebt. Kleur het aantal sterren die jij de taak geeft.

Terugblikken

Ik ga terugkijken op de volgende taak:

☐

Ik heb deze taak gekozen, omdat:

Ik vond deze taak:

Waarom vond je dat?

Wat ik in deze taak erg goed heb gedaan is:

Wat ik van deze taak heb geleerd is:

Wat ik de volgende keer anders zou doen is:

---

omdat,

Ik geef mijzelf voor deze taak het cijfer:

☐

Mijn mening over het hele boekje:

1 Ik geef het boekje deze sterren:

2 Ik zou het een ander wel/niet aanraden, omdat

Colofon

Auteur

John Saat

Redactie

Yvonne Schouten, Zeist

Vormgeving

Lasso CS, Eindhoven – omslag
Van Wermeskerken, Apeldoorn –
binnenwerk

Opmaak

PrePressMediaPartners, Wolvega

Illustraties

Lasso CS, Eindhoven – omslag
Studio Oost, Rijssen – binnenwerk
pag 7: Shutterstock/ Vector Zilla
pag 14: Shutterstock/ DTO (b)
pag 14: Shutterstock/ Hfng (o)
pag 21: Lucienne Filippi

Fotografie

pag 12: Shutterstock/ Shawn Talbot
pag 14: Phovoir/ Iconotec
pag 15: John Saat, Groessen
pag 18: Shutterstock/ Laurent Renault (b)
pag 18: Shutterstock/
Distinctive Images (o)
pag 19: Shutterstock/
Robert Paul van Beets
pag 20: Shutterstock/ Vladimir Mucibabic
pag 21: Shutterstock/ Ryan Carter
pag 22: Gouvernement des Canaries
pag 23: Shutterstock/ FotoSergio (l)
pag 23: Shutterstock/ Jill Battaglia (r)
pag 25: Shutterstock/
Jacek Chabraszewski
pag 28: Athenaem-Polak & Van Gennepe
(boekomslag)
pag 28: Dreamstime/ Rafael Laguilio (b)
pag 28: Shutterstock/ Matthias Straka
pag 29: Shutterstock/ Salajeon (l)
pag 29: Shutterstock/ Alehnia (r)
pag 30: Shutterstock/ Kmiragaya (b)
pag 30: Shutterstock/ Ferguswan (o)
pag 31: Shutterstock/ Digieva (l)
pag 31: Shutterstock/ Lynn Watson (r)
pag 32: Shutterstock/ Roman Sigaev (b)
pag 32: Shutterstock/ Ervin Monn (o)
pag 33: Shutterstock/ Taiga
pag 36: Shutterstock/ Aaron Amat
pag 39: Shutterstock/
Morgan Lane Photography
pag 40: Dreamstime/ Nuyt
pag 41: Dreamstime/ Ragsac16
pag 43: Shutterstock/ cristi180884 (l)
pag 43: John Saat, Groessen (2x) (r)
pag 44: Shutterstock/
Vladimir Korostyshevskiy
pag 45: Dreamstime/ Crux08

ThiemeMeulenhoff ontwikkelt leermiddelen voor Primair
Onderwijs, Voortgezet Onderwijs, Beroepsonderwijs en
Volwasseneneducatie en Hoger Onderwijs

Meer informatie over ThiemeMeulenhoff en een overzicht van
onze leermiddelen: www.thiememeulenhoff.nl of via onze
klantenservice (088) 800 20 17

ISBN 978 90 06 66069 2

Eerste druk, eerste oplage, 2010

© ThiemeMeulenhoff, Amersfoort, 2010

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag
worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd
gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op
enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën,
opnamen, of enig andere manier, zonder voorafgaande
schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is
toegestaan op grond van artikel 16 Auteurswet j° het Besluit
van 23 augustus 1985, Stbl., dient men de daarvoor wettelijk
verschuldigde vergoedingen te voldoen aan Stichting Publicatie-
en Reproductierechten Organisatie (PRO), Postbus 3060,
2130 KB Hoofddorp (www.cedar.nl/pro). Voor het overnemen van
gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere
compilatiwerken (artikel 16 Auteurswet) dient men zich tot de
uitgever te wenden. Voor meer informatie over het gebruik van
muziek, film en het maken van kopieën in het onderwijs zie
www.auteursrechtenonderwijs.nl.

De uitgever heeft ernaar gestreefd de auteursrechten te regelen
volgens de wettelijke bepalingen. Degenen die desondanks
menen zekere rechten te kunnen doen gelden, kunnen zich alsnog
tot de uitgever wenden.